

Реферат на тему: "Михайло Петрович Драгоманов"

Михайло Драгоманов

Михайло Петрович Драгоманов народився 30 вересня 1841 р. в м.Гадячі на Полтавщині в родині дрібномаєтних дворян. Особистість Михайла формувалася серед простого люду, який оточував його змалечку. Батько був чесною і справедливою людиною, добре ставився до селян. Як і дядько Яків, колишній декабрист, учив він хлопця набувати знань, щоб віддати себе праці для добра рідного краю.

Навчаючись у Полтавській гімназії, Драгоманов цікавився передовсім гуманітарними дисциплінами, а надто минулим українського народу, його безнастанною боротьбою за кращу долю. А ще місцевий учитель історії О. Стронін прищепив йому інтерес до праць європейських просвітителів Вольтера, Руссо, Дідро та ін. Про це згадував М.Драгоманов, який і сам згодом став одним з перших українських просвітителів.

1859 р. допитливий юнак вступає на історико – філологічний факультет Київського університету. Вища школа, звідки вийшло чимало українських діячів, завжди була індикатором суспільних суперечностей, тож неважко уявити, які настрої панували серед студентства напередодні і на початку суспільних реформ у Росії. Ще під час навчання М. Драгоманов ступив на освітянську ниву: викладає у недільній школі на Подолі, а після її закриття – у Тимчасовій педагогічній школі.

І згодом, випускник університету, він не пориває з педагогічною діяльністю – працює в 2-й Київській гімназії. Якраз просвітництво приводить Драгоманова 1863 р. до Київської громади. Тут знайомиться він з В. Антоновичем, П. Житецьким, М. Лисенком та іншими діячами. Свої творчі пошуки й практичну роботу спрямовує на зближення школи з життям, охоплення освітою широких мас, максимальне підвищення її ефективності. Незважаючи на указ міністра внутрішніх справ Валуєва, що обмежував вживання української мови, публікує в газеті "Санкт – Петербургские ведомости" низку статей: "Земство и местный элемент в народном образовании", "О педагогическом значении малорусского языка" та ін., де відкрито виступає проти політики русифікації школи й обстоює навчання рідною, українською мовою. Ця проблема стає особливо актуальною з появою в Україні земств, які відігравали значну роль в розвитку освіти.

Разом з тим, досліджуючи історію стародавнього світу, він простежує механізм функціонування суспільства та держави і доходить висновку, що суспільство – цілісна система, розвиток якої тісно пов'язаний з економікою, соціальними відносинами, політикою, духовною культурою. Це дає йому змогу закласти підвалини політичної доктрини: "Зменшивши бодай трохи те, що сам народ називає своєю темрявою, ми підкопаємо й ті основи, що на них тримається і здирство, яке заїдає народ".

1864 р. М. Драгоманов одружується з актрисою Людмилою Кучинською, яка стала

йому вірною дружиною і помічницею. В першій половині 1870 - х рр. Вона організувала товариство денних початкових шкіл у Києві, перекладала і популяризувала в російських журналах твори українських письменників, займалася дослідженнями в галузі українського мовознавства.

У своїй першій ґрунтовній праці з історії України "Малороссия в ее словесности" М. Драгоманов показав себе як неординарний історик, з власною концепцією, яка суперечила офіційній. Так, розпочавши розповідь з прадавніх часів, він доводить, що сучасний український народ - спадкоємець не лише козаків, а й державницьких традицій Київської Русі, Галицького князівства.

З 1864 р. він - приват-доцент, а з 1870— го - доцент кКиївського університету. З метою вдосконалення кваліфікації, Драгоманов виїжджає на три роки за кордон. У великих університетських центрах Гейдельберга, Берліна, Рима, Відня, Флоренції та ін. досліджує місцеві архіви, знайомиться з дійсністю європейських країн, передовою думкою і провідними політичними теоріями, зокрема П.-Ж. Прудона, що мали вплив на формування власної політичної концепції вченого, вивчає становище національних меншин, у тому числі й слов'янських народів, серед них галичан у складі Австро-Угорщини і поляків у складі Німеччини.

1873 р. він повертається до Росії з уже сформованою політичною доктриною федеративного соціалізму. Майбутня держава уявлялося йому федерацією вільних громад, які б об'єднували людей на підставі спільних території та господарської діяльності й становили автономні національні одиниці. Для досягнення цієї мети він визначив три етапи: духовно-просвітницький, політичний(здобуття політичних свобод, запровадження конституції) та реформування соціально-економічних відносин. Рішуче засуджуючи політичні авантюри й насильницькі революції, Драгоманов вважав, що будь-який політичний рух повинен характеризуватися участю в ньому всього народу, а також розділяв у своїй політичній доктрині часовою дистанцією культурно-просвітницькій і політичний етапи творення держави, бо в суспільстві, не здатному керувати собою, самоуправлятися, зазначав він, не може бути й мови про радикальні зміни. "Доки не виробимо собі лексикона і граматики, не видамо памяток нашої мови з XI ст. до пісень, не напишемо історії свого народу... доти мусимо сидіти, присипавши голову попелом, у політику не лізти й прокламацій не писати". Тим-то й приділяв Драгоманов таку велику увагу розвитку української літератури, вітав "Граматику" П. Куліша, ретельно досліджував творчість Т. Шевченка.

Драгоманов бере активну участь у громадському житті Наддніпрянської України 1873-1875 рр. Це і викладацька робота, і діяльність у Київській громаді. Фактично він сам редагує газету "Киевский телеграф", у якій співробітничали П. Житецький, П. Чубинський, С. Подолинський та ін., налагоджує стосунки з російськими народниками А. Желябовим, О. Дейчем, Я. Стефановичем, збирає кошти для повстанців проти турецького гніту в Герцеговині. Не полишає, однак і дослідницької роботи. Виходить його спільна з В. Антоновичем праця "Исторические песни малорусского народа", яку вони почали писаати ще 1869 р., "Малорусские народные предания и рассказы", "Про

українських козаків, татар і турків" та ін. Обстоюючи думку, що вирішальна роль в історії належить народним масам, він досліджує відтворення історичних подій у народній творчості, а також зміни в менталітеті простих людей.

Чимало сил Драгоманов доклав (і в цьому велика його заслуга перед Україною) до налагодження зв'язків між українським рухом у Наддніпрянщині й на західноукраїнських землях. У Галичині, що була тоді під владою Австро-Угорщини, жилося вільніше, ніж у Російській імперії, тому там зусередилася та велика культурна праця, яка згодом принесла відродження всьому українському народові. Тож недарма Галичину називали "українським П'ємонтом" (у 1859-1860 рр. Навколо П'ємонта відбулося об'єднання Італії).

Драгоманов активно співробітничав з І. Франком, О. Терлецьким, В. Навроцьким та іншими молодими галицькими діячами. Його статті друкувалися в газетах і журналах "Правда", "Діло", "Друг", "Громадський друг". 1873 р. на організаційній нараді з нагоди заснування товариства ім. Шевченка він наполягав на необхідності розгорнути наукову й літературно-дослідницьку діяльність в обох частинах України. Однак визнання ролі Галичини в культурному житті всього українського народу не затуляло від нього і вад, притаманних деяким колам українства, тому негативно ставився до абсолютизації національного моменту, ворожості до всього російського, недооцінки соціальних вимог в українському русі. Зробив він чимало і для повернення І. Франка та інших молодих галичан до соціалізму. Не приховуючи своїх переконань, часто вступав у дискусії на сторінках журналів ("Правда", "Зоря", "Діло"), а в праці "Шевченко, українофіли і соціалізм" на відміну від деяких галицьких опонентів показав справжнього великого Кобзаря, без купюр. Драгоманов намагався довести до свідомості галичан значущість тих всеукраїнських завдань, що стояли перед ними.

У середині 1870-х рр. сили реакції розпочали наступ на український рух. Було закрито "Киевский телеграф", а 1876-го вийшов Емський указ Олександра II, який унеможливив подальший розвиток української культури і національної науки. Ще 1875 р. Драгоманова було звільнено з університету за політичну неблагонадійність. Наступного року він за дорученням "Громади" виїжджає за кордон і засновує в Женеві вільну українську друкарню, а також займається політичною працею.

Цькування українства в Росії, ба навіть репресії проти буржуазних лібералів радикалізувати політичні погляди Драгоманова. Як видно з його статей "Турки внутренне и внешние", "До чего довоевались", "Внутреннее рабство и война за освобождение", він більше не розділяє часовою дистанцією культурно-просвітницький і політичний етапи визвольного руху, збагнувши, що боротьба за політичні свободи так само необхідна, як і культурницька праця. Ця теза стає визначальною не лише для галицьких українців, а й для нової генерації наддніпрянських діячів початку ХХ ст.

Мету перебування за кордоном і напрям своєї діяльності Драгоманов сформулював у журналі "Громада". По-перше, це дати матеріал про Україну, по-друге, шляхом висвітлення прогресивної політичної думки, в тому числі західноєвропейської, сприяти утворенню політичних гуртків в Україні. Тобто зв'язок України з Європою повинен

стати двостороннім. Важливо було надати українському рухові загальноєвропейського звучання, домогтися його підтримки в світі. 11 травня 1878 р. він виступив на літературному конгресі в Парижі з доповіддю "Література українська, проскрибована урядом російським". Розповівши про багатство української літератури, Драгоманов висловив надію, що "конгрес не залишиться байдужим до наших скарг і знайде спосіб допомогти". Водночас він енергійно підтримував слов'янські народи, що виступали проти панування Туреччини. Вагомим для популяризації ідей українського руху стало знайомство Драгоманова з одним з провідних європейських соціал-демократів — Е. Бернштейном.

Але найважливішою справою була видавнича й публіцистична діяльність. Протягом 1878-1881 рр. виходять п'ять номерів журналу "Громада", який став для України тим, чим "Колокол" Герцена для Росії. У виданні Драгоманову надавали допомогу С. Подолинський, М. Павлик, дружина Людмила (завідувала експедицією журналу). Якраз у "Громаді" з'явилася політична програма українського руху з вимогою повної самостійності спілки вільних громад України. Драгоманов, по суті, сам редагує ще один журнал — "Вольное слово" й публікує статті, присвячені боротьбі проти самодержавства, розвитку української літератури та освіти. Аналізуючи державний бюджет Росії, він зазначав, що в привілейованих школах на кожного учня витрачають в середньому 1000 крб. на рік, а в народній — 4 коп. Його дослідження були спрямовані в русло історичних традицій українського народу. Не поділяючи поглядів П. Куліша, який вважав козаків лише "розбишаками", Драгоманов доводив, що козаччина за своїм устроєм наближалася до вільних європейських держав.

Він тісно спілкувався з російською еміграцією, членами "Народної волі", "Чорного переділу" та інших народницьких організацій, критикуючи їх, зокрема в статті "Малоруський інтернаціоналізм", за нехтування національного питання та великодержавний шовінізм. Докоряв і молодим українцям, котрі вступали до російських революційних організацій, бо вважав, що соціалістичні партії розумітимуть і обстоюватимуть потребу народу, якщо будуть національними.

Видання "Громади" й статті Драгоманова у "Вольном слове" привернули увагу всієї Європи. А тим часом його стосунки з українським рухом у Росії склалися значно гірше. Радикалізація поглядів Драгоманова, з одного боку, й наступ реакції в Росії — з другого, призвели до припинення фінансування Київською громадою журналу Драгоманова, пізніше й до відкритого розриву між ними. Але він зберіг добрі стосунки й листувався з М. Лисенком і М. Старицьким, з яким був знайомий з часів навчання в Полтавській гімназії, а відтак у Київському університеті.

Відтоді Драгоманов розраховує лише на підтримку українського руху в Галичині, хоч не втрачає надії на еволюцію наддніпрянських діячів. 1886 р. він публікує статтю "Напередодні нових смут", де висуває ідею створення української радикальної партії. Ідея ця знайшла широку підтримку серед галицьких українців, які були готові до відкритої політичної боротьби за права українського народу.

Останній період життя Драгоманова пов'язаний з Болгарією. 1888 р. в Софії було

засновано Вищу школу, яка перетворилася на університет. Туди й запросили його 1889 р. професором кафедри загальної історії. Вихованці Драгоманова згодом стали відомими болгарськими вченими. Одночасно він редагував науковий "Сборник за народні умотворення, наука і книжнина".

Не забував і Україну. Велику увагу приділив Галичині. Був ідейним натхненником Русько-української радикальної партії, створеної 1890 р., публікував у друкованому органі цієї партії "Народ" свої статті. Пізніше співробітничав у заснованій І. Франком газеті "Хлібороб", написав передмову до його книги "В поті чола".

Працю Драгоманова "Чудацькі думки про українську національну справу", написану ним за кілька років до смерті, можна вважати заповітом науковцям у галузі дослідження української історії. В ній він закликав співвідчизників боротися разом з іншими народами проти самодержавства, за свободу і децентралізацію суспільно — політичного життя.

Помер М. Драгоманов 2 червня 1895 р. в Софії. Дружина вченого і син Світозар брали активну участь в українському русі. Його справу продовжила й небога, видатна українська поетеса і політична діячка Леся Українка. Вже наступного року після смерті Драгоманова вона заснувала соціал-демократичний гурток у Києві.

Наукові дослідження цього видатного українського історика, літературознавця, фольклориста, економіста й філософа не лише стали надбанням тогочасного літературознавства, а й дали поштовх подальшому розвитку української суспільно-політичної думки. Його ідеї, як уже зазначалося, виявилися прийнятнішими на галицькому ґрунті, хоч зазнали їхнього впливу і діячі Наддніпрянщини, яким у роки національно-демократичної революції довелося розбудовувати державу.

Творчий доробок М. Драгоманова не однаково оцінюється різними представниками української політичної думки. Його доктрину різко засуджував Дмитро Донцов, один з ідеологів українського націоналізму. А проте соціалізм Драгоманова, його орієнтація на народні маси й співробітництво з прогресивними силами всіх націй були чи не єдино можливими орієнтирами в умовах невисокої культури населення та відсутності української політичної еліти. Це був закономірний етап у розвитку українського національного руху.

Плідна й багатогранна діяльність М. Драгоманова залишається взірцем служіння (в його ж таки розумінні) української нації. А сам він належить до грона тих, хто став сіллю землі української.